

Лекція 4. Управління розрахунками підприємств

- 1. Управління розрахунками на підприємстві.**
- 2. Характеристика форм безготівкових розрахунків.**

1. Управління розрахунками на підприємстві

Платіжний оборот підприємства - сукупність грошово-розрахункових операцій, пов'язаних з виробничо-господарською діяльністю суб'єкта господарювання.

Платіжний оборот включає готівково-грошовий і безготівковий обертів.

Використання готівки обумовлено оплатою праці та іншими аналогічними виплатами, а також касовими операціями.

Безготівковий грошовий оборот пов'язаний з виконанням підприємством своїх зобов'язань перед постачальниками, бюджетом та фондами, кредитом, місцевими бюджетами, розрахунками з споживачами і т. ін.

Безготівковий платіжний оборот становить основну частину платіжного обороту підприємства і здійснюється шляхом списання коштів з одного рахунку і зарахування на інший, а також шляхом заліку взаємних вимог.

Значення безготівкових розрахунків:

1. Безготівкові розрахунки, завершують виробничий цикл, і є тим механізмом, за допомогою якого накопичення, створені у вигляді матеріальних цінностей, приймають реальну грошову форму.

2. За допомогою безготівкових розрахунків акумулюються, розподіляються і використовуються грошові ресурси підприємства.

3. При безготівкових розрахунках суб'єкти господарювання здійснюють взаємний контроль за виконанням договірних зобов'язань.

4. Форми безготівкових розрахунків, що використовуються надають можливість забезпечити надійність і терміновість платежів, застосовувати відповідні фінансові санкції до споживачів продукції (робіт, послуг).

5. Стан механізму безготівкових розрахунків безпосередньо впливає на реальні результати діяльності суб'єкта господарювання.

6. При безготівкових розрахунках максимально скорочується потреба в готівково-грошовому обороті, зводиться до мінімуму потреба в готівці.

7. Безготівкові розрахунки дозволяють податковим та фінансовим органам, банківській системі здійснювати контроль господарсько-фінансової діяльності суб'єкта господарювання, оцінювати його ліквідність, платоспроможність і кредитоспроможність.

Принципи організації безготівкових розрахунків:

- безготівкові розрахунки проводяться банками і тільки через банки на підставі типових розрахункових документів шляхом списання грошових коштів з одного рахунку і зарахування їх на інший;

- максимальне зближення моментів відвантаження товарно-матеріальних цінностей і їх оплати;

- здійснення розрахунків і платежів за згодою платника (за виключенням платежів, які здійснюються в безспірному або безакцептному порядку);

- здійснюючи розрахунки, банк повинен прямо або опосередковано захищати інтереси постачальника;

- дотримання черговості платежів при нестачі коштів на розрахунковому рахунку;

- використання підприємством на його розсуд найбільш ефективних форм розрахунків;
- застосування фінансових санкцій у разі порушення договірних платіжних зобов'язань.

Групи документів, що використовуються в безготівкових розрахунках:

1. Розрахункові - складені за встановленою формою уніфіковані документи, які надаються в банки юридичними і фізичними особами з дорученням або вимогою перерахувати з їхніх рахунків або на їх рахунки зазначену суму грошей. До таких документів належать: бюджетне доручення, платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, розрахунковий чек, заява на акредитив.

2. Платіжні - документи, що передаються однією особою іншій із зобов'язанням сплатити зазначену суму пред'явнику цього документа. Типовими платіжними документами є векселі.

3. Комерційні - документи, що характеризують відвантажені товари і супроводжують цей процес. Це рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні, сертифікати якості, страхові поліси тощо.

2. Характеристика форм безготівкових розрахунків

В даний час НБУ санкціоновані такі форми безготівкових розрахунків: по акредитиву, платіжними дорученнями, платіжними вимогами-дорученнями, плановими платежами, взаємозаліками, передоплатою, чеками, а також погашення заборгованості векселями.

Розрахунки за акредитивом. Ця форма розрахунків набула поширення в ринковій економіці, тому що забезпечує надійність платежів. Вона використовується переважно в іногородніх і міжнародних розрахунках.

Акредитив - це зобов'язання банку оплатити продукцію, виконані роботи, надані послуги, яке він видає постачальнику за дорученням свого клієнта - платника.

Види акредитивів:

- покриті, коли на рахунку «Акредитив» бронюються грошові кошти платника;
- непокриті - відкривається шляхом залучення кредиту банку;
- відкличні - може бути закритий за заявою платника без узгодження з постачальником;
- безвідкличні - може бути закритий тільки за згодою постачальника;
- відкриті в банку, який обслуговує постачальника, або в банку, який обслуговує платника;
- з акцептом представника платника або без акцепту.

Розрахунки платіжними дорученнями займають найбільшу питому вагу в платіжному обороті суб'єкта господарювання. За допомогою платіжних доручень підприємства перераховують податки і платежі, розраховуються за кредитами, виконаними роботами та наданими послугами, за зобов'язаннями перед постачальниками і місцевими бюджетами, перераховують зарплату в банки. Платіжні доручення використовуються, коли ініціатива платежу виходить від платника.

Технологія розрахунків платіжними дорученнями свідчить про те, що вони дуже прості, зручні і при наявності коштів у платника забезпечують своєчасність платежу. Однак вони мають істотний недолік - не гарантують надійність платежів, що спонукає вводити в практику розрахунків акцепт платіжних доручень.

Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями. Платіжна вимога-доручення являє собою вимогу постачальника до покупця оплатити відвантажені товари. Вона передається платнику разом з вантажними документами, минаючи банкову систему. Таким чином, банки звільняються від невласливих їм «поштових» операцій з передавання розрахункових документів. У разі відмови від оплати вимоги-доручення платник повідомляє безпосередньо постачальнику мотиви відмови в терміни, передбачені договором.

Розрахунки плановими платежами. Ця форма розрахунків використовується при рівномірних поставках продукції і постійних економічних зв'язках контрагентів. У таких випадках платежі проводяться не за кожну поставку, а періодично згідно з договором.

Після закінчення місяця або іншого терміну за погодженням сторін робиться звірка фактичних поставок і планових платежів. За результатами проводиться коригування чергового планового платежу або остаточний розрахунок.

Передоплата санкціонована НБУ для гарантії і своєчасності платежів. Вона проводиться на вимогу постачальника і обмовляється договором. При передоплаті відволікаються кошти з обороту підприємства-платника, відбувається свого роду авансування майбутніх поставок.

Взаємні заліки. Взаємозаліки використовуються при разових або неодноразових зустрічних поставках продукції. Їх суть полягає в тому, що розрахункові документи зіставляються, а сума зустрічних вимог погашається шляхом заліку. Не зарахована різниця враховується при наступних поставках або перераховується одному з учасників взаємозаліку.

Розрахунки чеками застосовуються в місцевих платежах і, як правило, по дрібним фінансовим операціям. Бланки чеків брошуруються в окремі книжки, які можуть бути лімітованими і не лімітованими.

Розрахунки підприємства за експортно-імпортними операціями. Оплата за цими операціями пов'язана з міжнародними розрахунками, які включають платежі за грошовими вимогами і зобов'язаннями, що виникають в процесі зовнішньоторговельних операцій.

Розрахунки з використанням векселів. Вексель займає особливе місце в системі безготівкових розрахунків, оскільки може використовуватися безпосередньо для погашення боргових зобов'язань поза банками. Однак оборот векселі обмежений, тому що він в кінцевому рахунку повинен бути оплачений реальними грошима. До того ж він неподільний.

Факторингові операції. Факторинг - це спеціальна послуга, яка надається банками своїм клієнтам у зв'язку з їх розрахунково-платіжних обслуговуванням.

Мета факторингу - забезпечити постачальнику своєчасну оплату відвантажених товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Використовується при виникненні дебіторської заборгованості.

Розрахунки по форфейтингу. Форфейтинг - це фінансова операція рефінансування дебіторської заборгованості по експортному товарному кредиту шляхом передачі (індосанта) переказного векселя на користь банку зі сплатою останньому комісійної винагороди. При цьому банк фінансує експортну операцію шляхом виплати по врахованому векселю, який забезпечується авалем банку країни імпортера. В результаті форфейтирування заборгованість покупця за товарним кредитом трансформується у фінансову заборгованість на користь банку.